

BOUWEN MET OOG VOOR HET LANDSCHAP

Het culturele bewustzijn in Nederland neemt toe, ook bij boeren; behoud van het landschap vinden steeds meer mensen belangrijk. Daarnaast stellen overheden vaker landschappelijke eisen voor nieuwe gebouwen. Architectenbureau Onix in Groningen ontwerpt stallen die in het landschap passen. En zulke stallen hoeven niet veel duurder te zijn dan 'standaardstallen', zegt architect Allart Vogelzang van Onix.

Schaalvergroting is voor veel melkveebedrijven noodzakelijk om te kunnen overleven. Daartegenover staat dat steeds meer mensen problemen hebben met landschapsvervuiling, bijvoorbeeld door de komst van grote stallen. Maar die kunnen in het landschap worden ingepast, vertelt Allart Vogelzang, architect bij architectenbureau Onix in Groningen. Onix won in 2010 met het ontwerp 'Boerdereiland' de ideeënwedstrijd voor de

Overdiepse Polder in Noord-Brabant. In deze polder komen, in het kader van het landelijke programma Ruimte voor de Rivier, negen terpen met melkveebedrijven. In het ontwerp 'Boerdereiland' streeft Onix naar samenhang tussen de verschillende gebouwtypen op het boeren-erf, maar ook tussen de bebouwing op de negen terpen onderling. Vogelzang: "We hebben in samenspraak met de bewoners een ambitiedocument gemaakt

Houten spanten

Hout in de stal zorgt voor een aangename klimaat voor dier en boer, volgens architect Allart Vogelzang.

Foto: Onix

met 'spelregels' voor de huizen, schuren en stallen. Het moest een ensemble van gebouwen worden. Dat bereik je onder andere door de gebruikte materialen terug te laten komen in alle gebouwen op het erf. Maar ook het kleurgebruik, de maat en verhouding, de nokrichting en het landschap – welke kansen biedt dat? – zijn belangrijk om mee te nemen in de ontwerpplannen. Er spelen veel zaken een rol."

Minder materiaalsoorten

"Vroeger werden er voor boerderijen meestal maar drie soorten bouwmaterialen gebruikt: steen voor de muren, hout voor de spanten en riet voor het dak", aldus Vogelzang. "En iedereen bouwde vanuit hetzelfde praktische uitgangspunt: bescherming tegen de elementen. Dat zorgde voor een rustig beeld en samenhang tussen de boerderijen en erven, waardoor het landschap zijn eigen identiteit kreeg." Tegenwoordig staan op elk boeren-erf verschillende schuren en stallen die vaak een optelsom zijn van wel tien soorten materialen. Dat zorgt voor aantasting van het landschap." Maar volgens Vogelzang kan het goede uit het verleden vertaald worden naar de huidige tijd. "Door minder materialen te gebruiken en 'volumes' zorgvuldig in te passen, kun je een mooi ensemble van gebouwen krijgen." Allart Vogelzang kiest voor zijn ontwerpen natuurlijke materialen, zoals hout en baksteen. Er zijn verschillende soorten bakstenen. Handvormstenen worden als het ware met de hand gevormd en 'leven'

daardoor wat meer dan de machinaal gevormde strengpersstenen. Handvormstenen passen door hun robuustheid en aardetinten beter bij het platteland. Er bestaan ook betonpanelen met daarop een dun laagje baksteen, maar dat vindt Vogelzang geen eerlijk materiaal. "Kies óf voor beton óf voor baksteen." Hout kan tegenwoordig worden verduurzaamd door het onder hoge druk te koken. Dan gaan de schimmels eruit en

Melkveehouders kiezen vaak voor gaas in de kleur groen, maar Vogelzang adviseert om zwart gaas te gebruiken. "Dat is een terughoudende kleur en het gaas valt dan het meest weg." Maar er zijn ook alternatieven voor windbreekgaas van hout. Ook de kleur van het dak is belangrijk bij het inpassen in het landschap. "Kies voor golfplaten in aardse tinten, zoals antraciet of roodbruin." Op het dak van het luxere deel van de

'De boer moet zijn nek willen uitsteken'

heb je de garantie dat het lang goed blijft, ook als het in aanraking komt met mest. Volgens Vogelzang zorgt hout in de stal voor een aangename klimaat voor dier en boer. "Het is prettiger werken in een stal met bijvoorbeeld houten spanten in plaats van stalen spanten. Een stal is geen industriehal en een boer geen productiemedewerker." De productie van duurzaam hout is ook nog eens minder milieubelastend dan de productie van staal. Hout is een beetje duurder, maar je bent wel duurzaam bezig.

Terughoudende kleur

Voor een goede ventilatie worden in de huidige melkveestallen veelvuldig stal-gordijnen en windbreekgaas toegepast.

stal, waar zich het kantoor bevindt, kun je hetzelfde materiaal gebruiken als op het huis. Laat de gebruikte materialen ook terugkomen op de andere gebouwen op het erf, zodat er samenhang ontstaat.

Nek uitsteken

Een stal die in het landschap past, hoeft niet veel duurder te zijn dan een 'standaardstal', zegt Vogelzang. "Wel moet de boer zijn nek willen uitsteken en de zoektocht naar materialen interessant vinden. Dat kost extra tijd die hij ervoor over moet hebben. Maar als hij die tijd ervoor over heeft, dan is een 10 procent duurder stal waarschijnlijk ook geen probleem voor hem." <

Alternatief voor windbreekgaas

Een houten alternatief voor windbreekgaas.

Foto: Onix

Boerdereiland

Een impressie van het ontwerp van Onix voor de Overdiepse Polder.

Illustratie: Onix